

vrijdag, augustus 08, 2008

Kerk in de Netwerksamenleving (1) - opkomst

Onze samenleving wordt vaak gekarakteriseerd als een netwerk-samenleving. Hoewel het moeilijk is om een goede typering te geven voor de tijd waarin je leeft (te weinig afstand!), lijkt deze analyse wel steeds vaker juist en verhelderend. Mensen maken immers niet langer deel uit van eenduidige groepen en verbanden, maar participeren in talloze verschillende netwerken.

De samenleving van het begin van de vorige eeuw (tot ver in de jaren '70!) kenmerkte zich door de zuilen. Was je gereformeerd, dan stemde je ARP (later CDA), was je lid van de NCRV en het CNV en las je De Standaard of Trouw. En wie wilde studeren ging vanzelfsprekend naar de VU. Dat was de gereformeerde zuil. Zo was er ook de Rooms-katholieke zuil, de socialistische zuil, de liberale zuil. Elke zuil had haar eigen kerk, omroep, krant, vakbond, partij en school. Binnen die zuil had je niet veel te vrezen – er werden gelijke waarden en normen gehanteerd en de sociale code was duidelijk. Een overzichtelijke maar ook erg starre samenleving. Wee, wie zich buiten de zuilen bewoog!

Sinds de jaren '60 is er een proces van ontzuiling begonnen. Mensen bewogen zich niet langer binnen de grenzen van een levensbeschouwelijke groep. Er trad grote diversiteit en variatie op. Het begin van de ontzuiling wordt vaak verbonden aan de opkomst van de massamedia zoals de televisie. Die bereikte immers iedereen, ongeacht de zuil. De daarop volgende stap, de verandering naar een netwerksamenleving kan volgens velen verbonden worden aan de opkomst van het internet. Het is vooral de Spaanse socioloog Manuel Castells geweest die naar deze ontwikkeling diepgaand onderzoek heeft gepleegd. Deel 1 van zijn grote trilogie over de Informatie-eeuw heeft de veelzeggende titel: *'The rise of the Network Society'*.

Mensen maken deel uit van zeer verschillende verbanden, die niet meer worden bepaald door levensovertuiging alleen. Je werkring is een andere dan de kring waarin je recreëert, je vriendenkring kan volledig los staan van de geloofsgemeenschap waar je deel van uit maakt. Internet creëert zelf ook tal van nieuwe virtuele netwerken, de ene serieuzer dan de ander: Hyves, LinkedIn, Facebook, Twitter en vele andere. Je vormt er een gemeenschap met mensen die je vaak persoonlijk niet kent. De verbondenheid met een netwerk is veel losser, want tijdelijker en minder verplichtend, dan de verbondenheid met de zuil van weleer.

De vraag die ik mezelf wil stellen in dit verband is: wat doet deze verandering in de samenleving met het instituut kerk? De traditionele kerken hebben nog altijd de vorm en organisatie van de verzuilde tijd. Is de overgang van de verzuilde samenleving naar de netwerksamenleving alleen maar een bedreiging voor de kerk zoals we haar kennen, of liggen er ook nieuwe kansen en uitdagingen? Ik ben – het zal je niet verbazen - overtuigd van het laatste en wil proberen daarvan een paar zaken te beschrijven. Denk maar eens mee!

maandag, augustus 11, 2008

Kerk in een netwerksamenleving (2) - knooppunten

Onze samenleving is in korte tijd veranderd van een stabiele, verzuilde samenleving naar een dynamische netwerksamenleving. Dat was niet alleen een constatering die ik deed in mijn vorige blogpost hierover, maar die ook door veel sociologen wordt bevestigd. Mensen leven niet langer in eenduidige (levensbeschouwelijke) minisamenlevingen (de zuilen), maar

bewegen zich tussen tal van verbanden en relaties. ‘Multiple belonging’ noemen sociologen dat. Kijk naar je eigen leven en je zult het waarschijnlijk kunnen bevestigen.

Niet iedereen juicht die ontwikkeling toe. Mijn eerste blog hierover wekte – tot mijn verbazing - bij sommigen irritatie. Ik zou me te gemakkelijk verzoenen met een gefragmenteerde maatschappij, waarin mensen bijna elke relatie belasten met de vraag ‘what’s in it for me?’ (wat heb ik er aan?). En inderdaad heb ook ik gezien dat het werkwoord ‘netwerken’ soms van ongedwongen ontmoetingen een hebzuchtige ruilbeurs van visitekaartjes maakt. De weerzin tegen deze verschraling van menselijk contact is wat mij betreft terecht. Maar leidt de constatering dat de samenleving een netwerk is geworden noodzakelijk tot deze verschraling? Ik wil dat bestrijden! De verandering van de samenleving vraagt om nieuwe omgangsvormen – die moeten ontdekt en geleerd worden. Het kan ook anders.

Maar of je de opkomst van de netwerksamenleving nu omarmt of verafschuwt verandert niets aan de realiteit ervan. Ieder mens die actief in deze maatschappij participeert heeft er mee te maken. Een kerk die zich wil verbinden met de postmoderne mens heeft zich daar dus rekenschap van te geven. Dat zal verandering brengen, veranderingen die alleen kunnen worden tegengehouden op straffe van marginalisering. Wat zijn die noodzakelijke veranderingen? - dat is de kernvraag, lijkt me.

Moet de kerk zelf ook een netwerk worden? Moet de kerk haar vaste vorm geheel opgeven? Geen kerkgebouwen meer, geen overkoepelende organisatie, geen kerkenraden en synodes meer? Veel boeken en artikelen over kerkplanting, gemeentestichting en emerging church lijken die kant op te gaan: de kerk moet vloeibaar worden en eenvoudig. Er wordt op zoek gegaan naar de minimale voorwaarden om nog van kerk te kunnen spreken. Mij gaat dat te snel. Als de maatschappij een netwerk wordt, wil dat niet meteen zeggen dat de kerk daarin alleen maar kan participeren door ook zelf een netwerk te worden.

De meest sobere omschrijving van een netwerk is: ‘een geheel van met elkaar verbonden punten’. Van Dale omschrijft een netwerk als een ‘stelsel van zaken of personen die nauw met elkaar in contact staan’. Een netwerk bestaat dus uit minimaal twee zaken: (1) vaste punten en (2) relaties tussen die vaste punten. De vaste punten in de samenleving zijn de mensen die er deel van uitmaken. Zij gaan relaties met elkaar aan. Maar evengoed kunnen het organisaties, bedrijven, instituties of zelfs gebouwen zijn; ook daarmee verbinden mensen zich. Een netwerksamenleving sluit het bestaan van stabiele organisaties niet uit, maar heeft ze juist nodig. Dat geldt dus ook voor kerken. Ook dat kunnen de vaste punten zijn in een netwerk.

Dat betekent dat we ons vooral moeten bezinnen op de manier waarop mensen zich kunnen verbinden met de kerk (de relaties die een netwerk tot een netwerk maken). Dat zal stellig leiden tot verandering van de organisatie (misschien zelfs ingrijpend), maar niet per se tot ontmanteling ervan. In dat verband las ik van dr. Ton Zondervan een interessante uitspraak:

‘Ik denk dat de kerkelijke structuren uit de verzuilde samenleving steeds verder zullen afbrokkelen. Er blijven alleen de echte bijzondere plekken over; monumentale plekken met een interessante geschiedenis (kerken, kloosters), plekken met interessante voorgangers en/of een goed religieus aanbod [...]. De plekken staan in verbinding met individuen en flexibele lokale verbanden. We hebben het dan over het ontstaan van nieuwe vormen van ‘kerk’.’

Stof genoeg om verder te denken. Wordt vervolgd dus. Wie denkt er mee?

dinsdag, augustus 12, 2008

Kerk in een netwerksamenleving (3) - verbindingen

Wanneer we kerken gaan zien als vaste punten in het netwerk van de samenleving, dan vraagt dat om een andere manier van organisatie en presentie. Allereerst roept het een besef wakker dat de kerk niet langer de spil is waar mensen hun leven rond organiseren. De kerk is zelfs niet meer de enige aanbieder van spiritualiteit; ze is slechts één van de partijen op de uitdijende markt van zingeving en spiritualiteit, één van de keuzemogelijkheden die de moderne mens heeft om zich mee te verbinden. Haar exclusiviteit is voorbij.

Mensen verbinden zich bovendien op een heel andere manier aan organisaties in een netwerksamenleving dan destijds in een verzuilde samenleving. De relatie is lossier, vrijblijvender, vaak maar gedeeltelijk en meestal ook maar tijdelijk. Het fundamentele verschil tussen een netwerkorganisatie en een klassieke organisatie laat zich voelen als het gaat om identiteit. Ontleende iemand vroeger in hoge mate zijn identiteit aan het lidmaatschap van de kerk (of welke verzuilde organisatie ook), nu wordt de identiteit van de organisatie vooral bepaald door de mensen die zich ermee verbinden. De organisatie bepaalde voorheen de identiteit van mensen – nu bepalen mensen de identiteit van een organisatie. Het is een ingrijpende verandering.

Moderne mensen stellen hun eigen identiteit samen uit hun de relaties met tal van verschillende mensen, netwerken en organisaties, de ‘multiple belonging’. Dat kunnen soms ook zeer uiteenlopende of zelfs tegenstrijdige verbanden zijn. Het leidt niet zelden tot een wonderlijke mix van overtuigingen en visies. Orthodoxe elementen worden probleemloos verbonden aan Oosterse spiritualiteit en evangelisch elan wordt niet zelden verbonden met esoterische inzichten. Wat voorheen niet ‘samen gedacht’ kon worden, wordt nu onbelemmerd ‘samen geleefd’. Dit proces wordt ‘religieuze bricolage’ genoemd: mensen shoppen en hoppen hun eigen geloofsbeelden bij elkaar. Kerken ervaren dat veelal als verarming en dus als bedreiging. Zij zijn gewend aan de ‘afname’ van het hele pakket: dogma, moraal en rite als een onvervreembare eenheid. Maar de praktijk is anders!

Traditionele kerken kennen vaak maar één manier van verbondenheid: het lidmaatschap. En voor het opnemen van taken en verantwoordelijkheden binnen een kerk wordt meestal de meest exclusieve vorm van lidmaatschap geëist: de doop of de openbare belijdenis. Weliswaar zijn gasten (vrijwel) altijd en overal welkom, maar het gast-zijn wordt als tijdelijk ervaren. Vroeg of laat wordt aangedrongen op een keuze en dus op een meer exclusieve band met het instituut. Hoewel het meestal gebracht wordt als een exclusieve keuze voor God, is het in de praktijk toch vooral een keuze voor de organisatie.

Een kerk in een netwerksamenleving kan, denk ik, dit niet langer volhouden. Een geloofskeuze valt niet samen met een keuze voor een bepaalde kerk. We zullen een pallet van mogelijkheden moeten bieden van manieren waarop mensen zich kunnen verbinden aan de kerk: van zeer vrijblijvend en afstandelijk tot toegewijd en exclusief en de ene verbinding zal niet als hoger of beter boven de andere gesteld moeten worden. Immers, elk mens en de levensfase van ieder mens, brengt andere mogelijkheden en wensen met zich mee.

Hetzelfde geldt voor het locale karakter van de kerk. Mensen doen niet langer hun boodschappen in eigen dorp of wijk, maar bij een aanbieder naar eigen keuze. Vrienden zijn al lang niet meer alleen burens en stadsgenoten. Waarom bieden we de kerk dan nog wel

uitsluitend lokaal aan? Waarom kunnen mensen uit stad A niet kerken in dorp B of wijk C? Pas als we die mogelijkheid scheppen kan de kerk volwaardig participeren in een netwerksamenleving. Als ze zich blijft gedragen als een klassieke zuil, als ze zich alleen als wijkkerk en dorpsparochie blijft organiseren zal ze niet langer als serieuze partij op de markt van zingeving en spiritualiteit kunnen meten met andere aanbieders.

En laat ik er meteen bij zeggen: ik zie deze verschuiving niet als een ‘noodzakelijk kwaad’, maar als een waardevolle kans om het christelijk geloof weer in al haar veelkleurigheid en veelzijdigheid te tonen! Bovendien is het historisch gezien de ‘normale situatie’ – de verzuiling was een historische uitzondering.

woensdag, augustus 13, 2008

Kerk in een netwerksamenleving (4) - veelkleurig

Nadenken over de kerk in een netwerksamenleving kan langs twee kanten. Je kunt denken vanuit de samenleving naar de kerk toe, zoals ik tot nu toe deed, en je kunt het andersom doen. Ik probeerde in de afgelopen drie artikelen enkele kenmerken van de netwerksamenleving te geven en schetste welke gevolgen dat voor de kerk kan hebben. Pieter vroeg of mijn verhaal beschrijvend of misschien ook een beetje voorschrijvend was (vanuit mijn verlangen). Het meeste was descriptief bedoeld, maar in deel 3 kwam ik uit bij een aanbeveling: we zouden meerdere vormen van verbondenheid moeten creëren.

De reactie van Pieter maakte mij duidelijk dat je ook andersom kunt denken, vanuit de kerk naar de samenleving, zoals hij doet. Pieter noemt 4 belangrijke zaken die ik niet zal ontkennen. Het feit dat mensen onbekommerd hun eigen geestelijke inzichten in elkaar knutselen, wil inderdaad niet zeggen dat (1) elk product van ‘bricolage’ even goed en waardevol is – het leidt soms tot gedrochten. En inderdaad zijn (2) belijdenis en doop in hun wezen niet een verbinding aan een organisatie – het is een symbolische of zelfs mystieke band met God. Dat overstijgt elke organisatie. En we kunnen als kerk ook zeker niet zonder (3) gemeenschappen en die zullen inderdaad ook altijd (4) lokaal moeten zijn.

Maar ook als we van binnenuit nadenken over de rol van de kerk in een netwerksamenleving stuiten we op vragen. We zullen ons dan evengoed moeten bezinnen op de aard van de gemeenschap, op de manieren waarop mensen zich daarmee kunnen verbinden, op de functie van doop en belijdenis en op de manier waarop mensen op een goede manier gevormd en geïnspireerd kunnen worden. De ingrijpende veranderingen in de maatschappij raken ons allemaal en gaan ook zeker aan de kerk niet voorbij.

Laat ik concreter worden. Ik kom net terug van het woensdagavondgebed dat wij elke week opnieuw met een kleine groep in onze kerk bidden. Een kostbaar moment van verstillings. Het avondgebed komt voort uit gemeenschap en voedt haar ook. Wij ervaren het als een voorrecht dat er hier mensen zijn die dat willen dragen, wetend dat dat lang niet overal lukt. Maar nu het er eenmaal is, kunnen ook mensen van elders meedoen. Ze zijn van harte welkom! De gemeenschap die dit avondgebed draagt hoeft niet noodzakelijk alleen verbonden te zijn met de Gereformeerde Kerk van Siddeburen.

Plaatselijke kerken zouden hun eigen bijzondere mogelijkheden zo kunnen aanbieden, dat het niet alleen voor de eigen parochianen toegankelijk is. De ene gemeente heeft een prachtige

oude kerk die opengesteld zou kunnen worden voor bezichtiging en persoonlijke meditatie. Een andere gemeente kan een warm onthaal bieden voor eenzamen. Een derde gemeente heeft een groot intellectueel kapitaal en biedt tal van leerhuizen, lezingen en cursussen aan. En een vierde gemeente heeft een voorganger die jongeren weet te boeien. En dan zijn er nog de nieuwe initiatieven! Een prachtig pallet aan mogelijkheden, dat echter in de praktijk maar zelden breder wordt aangeboden dan plaatselijk en institutioneel. En juist daar liggen in een netwerksamenleving de kansen!

Wie dan het lidmaatschap aan de kerk als voorwaarde opwerpt (feitelijk of in de beleving van mensen), die maakt het moeilijk of onmogelijk om nieuwe verbindingen te leggen. Zoals ik al eerder schreef: een netwerksamenleving heeft vaste punten of knooppunten nodig, zoals kerken, gemeenschappen en kloosters. Die knooppunten zullen ook vrijwel altijd lokaal zijn en ingebed in een gemeenschap – dat is het gelijk van Pieters reactie! Maar ze functioneren pas als netwerk-knooppunten als er flexibele verbindingen tot stand kunnen komen, als ze worden opgenomen in een dynamisch en open netwerk. Daar liggen de (voorlopig veelal gemiste) kansen voor de kerk. Ze heeft tenslotte veel in huis!

Het zal ook gevolgen hebben voor het werken van de ambtsdragers en professionals in de kerk. Maar dat later.

maandag, augustus 18, 2008

Kerk in een netwerksamenleving (5) - uitwisseling

Een netwerk bestaat – ik herhaal het nog maar eens - enerzijds uit (1) vaste punten (knooppunten) en anderzijds (2) verbindingen tussen die knooppunten. Over die verbindingen hebben we het gehad toen ik schreef over de manier waarop we mensen de gelegenheid geven om zich te verbinden met de kerk. Daarbij spelen woorden als flexibiliteit, vrijblijvendheid en tijdelijkheid een rol. Mensen verbinden zich tegenwoordig makkelijker maar ook vrijblijvender aan elkaar en aan organisaties en laten die verbinding ook minder veeleisend zijn. Dat geldt ook voor de kerk en dat heeft, zoals gezegd, gevolgen voor de organisatie van de kerk. Een aantal zaken bracht ik in kaart.

Maar nu die knooppunten zelf - wat kunnen dat zijn? En hoe kunnen we van kerken en kerkelijke organisaties dergelijke netwerkknooppunten maken? Hoe kan een plaatselijke PKN-gemeente een knooppunt vormen in een netwerk?

Het voorbeeld van vorige week over ons eigen avondgebed geeft, denk ik, de richting waarlangs we kunnen denken. Elke plaatselijke kerk heeft haar eigen specifieke kleur en mogelijkheden. Daarin speelt de geschiedenis en de populatie van de gemeente een rol, maar ook de gebouwen en de ligging daarvan. Het kan het sterk ontwikkelde jeugdwerk zijn, of juist het brede aanbod aan leerhuizen en gespreksgroepen, dat opvalt. Er zijn kerken die wekelijks samen koffiedrinken en een warme gastvrijheid ontwikkelen, en er zijn kerken waar avondgebed en meditatie zich ontwikkelen. Er zijn predikanten die diepgravende exegese bieden en voorgangers die spirituele bronnen weten te openen. Er zijn diaconale projecten en vernieuwende sociale of ecologische programma's. Die diversiteit is prachtig en juist in een netwerksamenleving een kans om relevant te zijn.

In het verlengde van deze bestaande diversiteit zouden er ook gemeenten kunnen kiezen voor

een nog veel explicieter profiel. Waarom zou een hechte gemeenschap die beschikking heeft over gebouwen en grond, niet een leefgemeenschap of bezinningshuis opzetten? Waarom zouden er geen kerken kunnen zijn met een gezamenlijke tuin, tuinderij of zelfs kleinschalige boerderij waarin zorg voor de schepping hand in hand gaat met de zorg voor elkaar? Waarom niet een kerkcafé waarin ook huiswerkbegeleiding wordt aangeboden voor jongeren of een praathuis waar culturen elkaar treffen?

Belangrijk is dan dat lokale kerken en projecten weten van elkaars aanbod en zich daarin niet door elkaar beconcurreren voelen, maar in tegendeel: aanvullen. Deze actieve informatie-uitwisseling ontbreekt in de huidige kerken. Natuurlijk kan alle informatie gevonden worden, voor wie er volhardend naar zoekt (regionale kerkbladen bieden dit wel), maar een platform waarop al die diverse zaken breed worden aangeboden, ontbreekt tot op dit moment. Intussen is elke plaatselijke gemeente elk jaar weer druk in de weer met de invulling van haar eigen programmaboekje - ieder op zijn eigen eilandje. Een netwerkende kerk geeft groter aanbod met minder werk! Of is efficiëntie een vies woord in de kerk?

We leven in een tijd waarin juist dit aspect van informatie-uitwisseling zo ongelooflijk eenvoudig is. Via blogs, internetforums en rss-readers zou iedereen eenvoudig de weg moeten kunnen vinden naar de relevante informatie. Het feit dat dat in de kerk maar zeer mondjesmaat gebeurt, verraadt dat ofwel de noodzaak hiertoe niet gevoeld wordt, ofwel de kennis daarvoor ontbreekt. Aan beide zou vanuit provinciale en landelijke organen aandacht besteed moeten worden: bewustwording, scholing, faciliteiten.

De professionals in de kerk – dominees, pastores en kerkelijk werkers – kunnen een spilfunctie vervullen in deze netwerk-kerk. Zij zijn niet langer alleen de ‘herders’ van een plaatselijke gemeente, maar kunnen ook functioneren als ‘nomaden’ in een kerkelijk netwerk. Zij zullen tijd en aandacht moeten investeren in relaties met andere gemeenten en met collega’s. Dat zou bij voorkeur niet centraal aangestuurd moeten worden, maar ongecontroleerd en ongestuurd. Overlegorganen als classis, werkgemeenschap en synode zijn overblijfselen van de zuilenkerk en zullen die stabiele organisatie ook altijd ten doel houden. De kerknomade daarentegen bouwt geen instituten meer, maar verbindt mensen aan mensen, gemeenten aan gemeenten. Netwerken die centraal worden aangestuurd, netwerkwerkers die aandringen op een gezamenlijke agenda, bouwen toch weer een zuil, een starre organisatie. Het faciliteren van de uitwisseling zal voldoende zijn. Binnenkort wil ik daarvoor enkele voorstellen doen.

In zo’n netwerkkerk kan ook een eeuwenoud en uitgestorven ambt weer haar plek hervinden: de apostel. Daarover morgen.

woensdag, augustus 20, 2008

Kerk in een netwerksamenleving (6) - de apostel

Een kerk die actief wil deelnemen aan de netwerksamenleving zal anders moeten omgaan met haar leden en gasten, zal anders moeten communiceren, zal meer moeten gaan samenwerken met anderen, binnen en buiten de kerk. Ze zal haar eigen bijdrage aan de wereld duidelijker moeten maken. Een en ander heeft gevolgen voor de professional in de kerk – ik schetste een aantal van deze veranderingen en haar gevolgen. Natuurlijk hoeft niet elke dominee of kerkelijk werker een ‘netwerker’ te worden. Maar ook als die zich voornamelijk richt op de

zorg voor de eigen gemeenschap, zal hij of zij dat moeten doen in het bewustzijn dat de kerk een plek heeft in een netwerk.

Deze veranderingen creëren ook kansen voor een nieuw soort professional in de kerk: de verbinders. Mensen die contacten leggen met en tussen gemeenten en projecten, met en tussen dominees en jeugdleiders, dwars door traditionele kerken en vernieuwende gemeenten. Niet centraal, zoals nu vanuit de kantoren van Utrecht, maar rondreizend. Dus ook niet virtueel alleen, maar onderweg met een NS-jaarkaart. Jawel, ook in het digitale tijdperk is fysiek contact van wezenlijk belang. Ontmoeting en uitwisseling. Dwars door denominaties en kerkelijke muren heen. Bouwend aan vertrouwen op basis van persoonlijk contact. Deze verbinders zullen tijd en mogelijkheden moeten krijgen om zich vrij door het kerkelijk netwerk te bewegen. Zo zullen zij gaandeweg de draden rijgen waarlangs nieuwe netwerken ontstaan.

Eigenlijk is deze functie een van de aller-oudste in de kerk. In het Nieuwe Testament komen we hem tegen als de apostel. De bekendste en stellig ook de meest effectieve verbinder/apostel was Paulus. Hij reisde rond en vormde in eigen persoon de verbinding tussen tal van losse gemeenschappen. Hij verbond die aan elkaar door ook andere mensen op pad te sturen, door brieven te sturen en daarin opnieuw veel namen te noemen. 'Groet deze en groet die' - het is netwerken pur sang. Mensen aan mensen koppelen, gemeenten aan gemeenten en zelf de verbinder durven zijn. Paulus wist wat hij deed.

Als we op deze manier naar Paulus en de andere apostelen gaan kijken, zullen we misschien nog verbaasd staan van de inzichten die dat biedt in de huidige situatie. Om maar één punt te noemen: Paulus ging niet naar willekeurige stadjes en dorpjes, nee, hij zocht de knooppunten in de toenmalige samenleving op. Korinthe, Fillipi, Efese, Thessalonici en Rome waren stuk voor stuk knooppunten: handelscentra, machtscentra, havenplaatsen, intellectuele en religieuze knooppunten. Paulus wist wat effectief netwerken was. Hij gebruikte de bestaande netwerken, de bestaande wegen en de bestaande communicatiemiddelen op de best mogelijke manier.

De moderne apostel zal veel van de oude Paulus kunnen leren. Het mag ons er in ieder geval aan herinneren dat het niet 'vreemd' is om deze taak tot een kerkelijk ambt te verheffen. Waarom niet naast de bestaande drie ambten van predikant, ouderling en diaken ook nog die van apostel toe te voegen?

vrijdag, augustus 22, 2008

Kerk in de netwerksamenleving (7) - slot

Over de kerk in een netwerksamenleving ben ik nog lang niet uitgedacht. Het is eerder andersom: door de afgelopen artikelen ben ik mij bewust geraakt van tal van nieuwe aspecten hiervan. Het raakt me persoonlijk: wat is mijn rol en taak als pastor van een plaatselijke gemeente? En hoe zou ik willen en kunnen werken in de kerk, wetend dat ze zich beweegt in een netwerksamenleving? Het schrijven erover heeft me geholpen om een deel van mijn eigen onrust en onvrede te begrijpen. Werken in de kerk brengt velen nogal eens in een spagaat - het is de spagaat tussen twee werelden: de oude wereld van de zuilen en de nieuwe van de netwerken. Ik ben daar niet lenig genoeg voor...

De serie sluit ik vandaag voorlopig af met een aantal wensen en aanbevelingen. Wie daarin aanleiding ziet er verder over na te denken, nodig ik van harte uit te reageren.

1. Van harte hoop ik dat oude en nieuwe kerken, theologen en pastores hun concurrentiegevoelens kunnen afleggen. Niet langer tegen elkaar opbieden, niet langer de ander verdacht maken, niet langer denominatiegrenzen accentueren, niet langer alles in honderdvoud dubbel doen - maar elkaar aanvullen. Uitgaan van eigen kleur en kracht en blij zijn met die van de ander. Zo ontstaat veelkleurigheid en variatie. En laat het dan aan elkaar zien, nodig elkaar uit, bied de mogelijkheid om tal van flexibele verbanden te laten ontstaan.

2. Daarvoor is wel wat bij te leren. Het is verbijsterend om te merken dat kerken niet doorhebben hoe onzichtbaar ze zijn voor elkaar en de samenleving. Een degelijke mediatraining voor dominees en kerkelijk werkers zou wat dat betreft bijzonder zinvol zijn. Van het leren schrijven van een deugdelijk persbericht tot het inrichten van een aantrekkelijke en interactieve website. Begrijpen hoe oude en nieuwe media werken, inzien dat wie in die media onzichtbaar is, helemaal onzichtbaar is. Ik hoop dat landelijke kerkelijke organen en opleidingsinstituten deze uitdaging gaan verstaan door onderwijs en faciliteiten aan te bieden.

3. Bezinning op het profiel en de taken van de professional - dominee en kerkelijk werker beide! - lijkt mij oneindig veel belangrijker dan het huidige gekissebis over de verhouding tussen die beide. Misschien is dat wel het moeilijkst voor de 'klassieke' dominee. Professionals uit beide categorieën kunnen een spilfunctie vervullen in enerzijds het creëren van authentieke en relevante knooppunten in de netwerksamenleving en anderzijds in het verbinden van mensen aan mensen, knooppunten aan knooppunten.

4. Van harte hoop ik dat de georganiseerde kerken en de nieuwe (emerging) projecten de drang tot organisatie en (centrale) aansturing kunnen uitstellen. Knooppunten (plaatselijke gemeenten, lokale projecten) vragen weliswaar om goede organisatie, maar netwerken kunnen zich alleen maar gezond ontwikkelen als ze niet gestuurd en georganiseerd worden. Anders is een netwerk 'alleen maar' een opstap naar een 'nieuwe' starre overkoepelende organisatie. Een netwerk laten groeien vraagt vertrouwen en geduld – twee eigenschappen waar we in de kerk toch al mee oefenden...

5. In plaats van regisseren moeten we faciliteren. Verbanden en omgevingen creëren waarin de knooppunten en verbindingen kunnen ontstaan. Dat vraagt om 'open ruimte' voor uitwisseling en ontmoeting. Ik hoop dat die plekken zowel op internet als in de 'echte wereld' (irl) ontstaan. Binnenkort hoop ik met een voorstel te komen voor zo'n ontmoetingsplek in Noord-Nederland.

6. Tot slot hoop ik ook dat er mensen zullen zijn die willen nadenken over het concept van de 'nieuwe apostel'. Dominees, pastores of anderen die daadwerkelijk 'verbindend' willen rondgaan. Maar misschien ook een theologische bezinning op het uitbreiden van de ambten – of schiet ik dan te hoog? Als eerste stap zouden we de huidige 'werkers' wat mobieler kunnen maken. De PKN zou eens kunnen praten met de NS over een collectief aanbod van een OV-kaart aan haar eigen professionals. Dat zou een krachtig signaal zijn op meerdere fronten.

Boele P. Ytsma

www.zoekendgeloven.nl